

Прикази

Др Душан С. Поповић:

ПРИЛОЗИ ЧИТАЊУ И РАЗУМЕВАЊУ РАЗНИХ СТАРИНА (ауторово издање), Београд 1957

Пред нама је врло опсежна, лијепо укоричена, књига под горњим насловом, која броји 1226 страница четвртине, а штампана је ове 1957 године латиницом у Београду. Горенаведени аутор у кратком Предговору књиге каже, да истраживачки радови, које књига садржи, без научне структуре и без научне апаратуре, излазе пред читаоца у свом првом облику онако како су настајали и настали, јер им писац није историчар, него правник који нема намјеру да и сам пише историју, него само намјеру да покуша да донесе прилоге читању и разумјевању разних старина. Услијед тога — наставља писац — неизбежно је да се у тим радовима појављују несагласности између ранијег читања и касније постигнутих резултата. То је све писац оставио у таквом стању зато, што је држао да му је дужност не само да објави постигнуте резултате, него и да покаже путеве и начине којима је постепено до њих дошао.

У првом прилогу под насловом: „Путиначки споменик“ протумачен је један латински натпис, нађен у Сријему у селу Путинцима још г. 1782. Натпис је сада изгубљен и од њега нам је сачуван један, по ауторову мишљењу, не најбољи препис. Док би натпис по досадашњем читању гласио од прилике: „Једно дијете од десет година из племена Амантина удавило се, док је био талац, у ријечи Хемони“, Поповић је натпис прочитао и протумачио овако: „Цемес, син Ликауса из Фамантије, ријечни пилот у десетој урођеничкој јединици, центурији другој, погибе у ријечи Хемони. Поставише (споменик) Ликаус отац и Лорикус и Ликајос рођаци“. По његову мишљењу на споменику су приказане двије генерације, од којих је прва оличена у два брата Ликаусу и Лорикусу, а друга у њиховим синовима Цемесу и Ликајосу Споменик би нам, дакле, претстављао илирско становништво у Сријему, које још познаје трачко име за ријеку Саву, али је не само већ романизирано, него и већ под грчким утицајем. Био би, дакле, споменик барбарске ла-

тинштине у Сријему из времена Диоклецијана, а за данашњицу приказ како је у вријеме цара Проба морала изгледати доња четвртина источног Сријема, која је била као језеро. Дакле, закључује писац, то је споменик бар толико значајан да се може рећи да је заиста штета, што је изгубљен.

У другом прилогу под насловом „Тиберијева цеста“ писац нам на основу података из првог прилога тумачи један натпис, који је приопштио проф. Н. Вулић у Гласу САН г. 1933, а чији би садржај био, да је Тиберије саградио цесту дугу 156 римских миља од Салоне до Деситијатске тврђаве, чије име Вулић није могао прочитати, јер се од њенога имена на натпису налазе само прва два слова: Не Међутим, писац, помоћу читања споменика Цемеса, сина Ликауса Фамантинца, споменик о Тиберијевој цести чита у смислу ријеке Немоне (Саве), гдје би речена тврђава имала бити на ушћу Ббсне у Саву. Из тога би слиједило да су Деситијати у вријеме Октавијановог рата изгубили самосталност и дошли под римску власт, чиме се показује узрочна веза између Октавијановог рата и Панонског устанка.

У трећем прилогу под насловом „Илирски Деси“ аутор указује на једно мјесто у Вулићевој расправи „Октавијанов илирски рат“ (Глас САН г. 1933), гдје је Вулић мислио, да је Апијанова ријеч: „Daisioi“ погрешка. Међутим, Поповић под овом ријечи разумије Деситијате, који се спомињу у предњем раду, а који су наставали сјевероисточну Босну између ријека Дрине и Босне са тврђавом код Шамца на Сави и закључује да Апијанови „Daisioi“ заиста не би била погрешка, него би се из тога видјела и била јасна она одлучујућа улога, коју је то племе имало у тзв. Тиберијевој устанку.

Четврти прилог носи наслов „Прокопијеви Спори“. Грчка ријеч „спроо“ (сродници) код Прокопија, по Поповићеву мишљењу, упућује на вријеме када Славени уопште још нијесу имали диференцираног имена, него су се називали родственицима, или са примједбом да тај прстен претставља уникат натписа на трачком ски нијесу имали заједничко име, него само заједнички осјећај и да је развијање имена почело са другом квалификацијом, т.ј. са означавањем по говору, односно по језику, када се јављају диференцирана писма Славена и Анта.

Пети прилог носи наслов „Златан прстен“. У „Бугарској историји“ Ивана Пастухова налази се слика једног старог златног прстена, који је нађен у Бугарској код села Езерова у једном старом гробу у земљи. По тој слици тај се прстен састоји из обруча, који се натиче на прст и из мале плочице, коју тај обруч носи. На обручу нема никаквих знакова, док је цијела плочица испуњена урезаним словима. Пастухов доноси читање професора Георгијева са примједбом да тај прстен представља уникат натписа на трачком језику, што значи да би то био јединствен случај трачког натписа. Георгијев је, како наводи Пастухов, прочитао тај натпис овако: „Ролистене, ја Неренеа Тилтова, умирем спокојно поред

тебе, мој блаженопочивши, ја која ти отхраних твоју дјецу“. Међутим, Поповић за овај натпис, који је писан грчким словима, држи да је писан и грчким језиком, те га чита: „Страшни неумољиви Дњепру и ви божанства Доне и Волго, чувајте народ који се зове Лети“. То би водило на помисао да би ово могао бити стари скитски (скитског огранка Лети) прстен, направљен још у великој Ските да је у боју погинуо и њихов цар Атеј. Тада одведе Филип Дњестар, Дон и Волга, а г. 339 прије н.е. донесен у Тракију, када је Филип II Македонски у одбрани Гетске државе тако потукао Ските да је у боју погинуо и његов цар Атеј. Тада одведе Филип око 20.000 скитских жена и дјеце и уда те жене за своје људе у Македонији и Тракији, те је, по мишљењу аутора, нека скитска жена имала собом и свој национални инвокациони прстен с којим је могла бити и сахрањена.

У шестом прилогу, који носи наслов: „Derzelos“, писац наводи како се у споменутој „Бугарској историји“ Ивана Пастухова налази на стр. 33 репродукција једне плоче од камена, на којој је претстављена човјечја фигура у цјелини са брадом и бујном раздијељеном косом, мирна изгледа, која у лијевој руци носи рог среће, а у десној дискос, односно један колут. Изнад те фигуре налази се низ грчких слова, а испод фигуре два низа, горњи већи, а доњи мањи, које је писац раставио у поједине ријечи и читајући од најдоњег ретка навише дошао до увјерења, да је на овој плочи приказан римски цар-филозоф Хадријан са његовим насловом као владара римске империје и с његовом лозинком (максимом), која би гласила: „Нијесам ја подигао борбу ради стицања земаљских добара (благостања)“. Био би то, дакле, цар стоик са стоичком максимом, који је услијед те своје стоичке филозофије проводио живот као обичан војник у скромности и умјерености и настојао да у миру унаприједи и усрећи свој народ. Према томе, ово не би био „Херој коњаник“ под грчким именом „Heros“ којег су претстављали са рогом изобиља у руци и давали му трачко име „Derzelos“, како је то мислио Иван Пастухов.

Седми прилог има наслов: „Рисари“. Ова се ријеч налази у даровници Петра Црнога, сина Гумајева, и жене му Ане из год. 1080 објављеној у Шишићеву „Prigučniku“ год. 1914 на стр. 275. Та се даровница односи на бенедиктински манастир с црквом св. Петра, који се у другој половини XI вијека налазио у Пољицама у Далмацији код мјеста Криво, а чији су темељи откопани заслугом Франа Булића. За ријеч „рисари“ држали су неки писци, да значи професионалног мејданџију (rixator) у смислу германског права, међутим аутор мисли, да ће та ријеч бити скраћена трансформација ријечи „арокријариос“, која би у конкретном случају значила шефа канцеларије приморског кнеза. Аутор истиче и мишљење проф. Виктора Новака (из Супетарског картулара) који држи, да је то стара славенска ријеч у вези са ријечима „реза“ („риза“) и „резати“ („ризати“). Рисар, или ризар био би, дакле, човјек који је као порезник на рабошу биљежио дугове и обавезе порезника.

А онај који биљежи, по ауторову мишљењу, он и пише и према томе рисар Завида, који се спомиње у даровници. могао је да буде кнежев порезник и писмен службеник, а не никако професионални мејданџија по германском праву.

Осми чланак носи наслов: „Aachen 813“. У Шишићевој „Ровјести Нрвата“ из г. 1925 на страни 312 под бројем 150 налази се једна слика испод које стоји као објашњење, да она претставља Карла Великог и сина му Пипина и да потиче из XI в. Према ширем објашњењу на стр. 710 наведене књиге, лијева фигура на тој слици имао би бити Карло Велики који сједи на пријестолу са дугим каролиншким жезлом у руци, док би десна фигура имао дуги његов син краљ Пипин у пуној бради с прстеном у руци. Цар Карло посегао је за тим прстеном. То објашњење свршава ријечима: „значање непознато“. Аутор пак ову слику објашњава на слиједећи начин: Год. 814 Карло је био неких 70—72 године и морао се је без сумње осјећати врло слабо, када је ни годину дана пред смрт г. 813 сазвао Ахенски државни сабор и добивши од овога за то пристанак у Маријиној цркви окрунио свога сина Лудвига за суцара поставивши га уједно себи за насљедника. Слика обухвата не само државно-политички моменат, који се састоји у постављању суцара, него иста слика приказује још и породични моменат са претставом у давању прстена. То значи, да је Лудвиг не само суцар, него и насљедник. Ако се узме, како аутор сасвим правилно примјеђује, да је фигура с брадом и прстеном цар Карло, а она млада фигура, да је његов син, а не обратно, како стоји у Шишићевој „Ровјести Нрвата“, то би значило да слика представља догађај г. 813 у Ахену. Према томе требало би да се тамо гдје у објашњењу стоји: „значање непознато“ ставе ријечи: „Aachen 813“.

Девети чланак носи наслов: „Један стари дубровачки песник“. Међу податке о томе ко се је све служио „Љетописом“ попа Дукљанина прије и послје Орбинова и Луцијева издања, узима Шишић (у књизи „Ljetopis pora Dukljanina“ из г. 1928“, стр. 47, гл. 2, бр. 4) и два мјеста из тзв. „Милецијских стихова“, те пјесника Милеција сматра најстаријим дубровачким љетописцем из најкаснијег времена око г. 1340, за којега каже, да се служио споменутиим „Љетописом“. Да Милеције није своје податке црпио из „Љетописа попа Дукљанина“, види се по томе, што он за себе каже, да он о свему што је писао свједочи по једном старом спису у коме се налази све што је он у својим стиховима изнио, а пошто се то не налази у „Љетопису попа Дукљанина“, по мишљењу аутора, Милеције је и она мјеста, која имају сличности с „Љетописом“, нашао у споменутом „старом спису“, гдје је нашао и све остало, о чему је писао.

Десети прилог носи наслов: „Книнске плоче (Капитол код Книна)“. У Шишићевом „Приручнику“ између стр. 126 и 127 налазе се репродукције двеју плоча, нађених на Капитолу код Книна, а обадвије имају троплетерну орнаментику. О тим плочама каже ту

Шишић, да су то два несувисла, али савремена фрагмента, те се у једном спомиње Држислав, још као неокружени „dux“ т.ј. прије г. 970, а у другом фрагменту спомиње се име неког хрватског кнеза, којему је име свршавало на — слав. Касније г. 1925 у својој „Povjesti Hrvata“ Шишић спомиње исте плоче и чита их у главноме на исти начин. Али дужим проматрањем текста тих плоча аутор каже, да се долази до закључка, да су те плоче несувисле само у погледу орнаментике, али не и у погледу натписа, који се на њима налази. Напротив тај натпис изгледа да претставља, узевши обје плоче заједно, један јединствени натпис, који је само раздијељен на двије својом орнаментиком несувисле плоче. Стојећи пред споменутиим плочама треба их мисаоно метнути једну до друге, али тако да на прво мјесто дође друга плоча, а прва плоча да дође на њено мјесто, т.ј. друго мјесто, па их тада читати, а не како се до сада обратило. По читању Поповићеву то би био натпис, у којему стоји да Љут(овит), кнез (или жупан) Хрвата, подиже неку грађевину (цркву) у вријеме великог кнеза (великог жупана) Држислава, што би значило да те плоче потичу из времена од г. 969 до 990, дакле прије него је Држислав постао краљ.

Једанаести прилог носи налов: „Кнински фрагменти“. — У Шишићевој „Povjesti Hrvata“ на страни 459 налази се репродукција једног каменог фрагмента са латинским монограмским елементима. Фрагменат потиче из села Билица крај Книна. По мишљењу д-ра Абрамића и д-ра Карамана натпис је изван сваке сумње из VI в. Шишић се ограничио на питање провениенције и на питање старине тога фрагмента, а у читање се није упуштао. То је учинио проф. д-р Виктор Новак у „Zborniku naučnih radova Ferdi Šišiću“ из год. 1929 у расправи под насловом „Monogram Miserere Christi“, која већ у главном наслову одаје резултат његова читања. Поповић се слаже са читањем д-ра Новака, али у колико не би натпис са те двије ријечи био довршен, мишљења је, да би га, можда, требало читати: „Jesu Christe Kyrie eleison“. И ми се слажемо са читањем д-ра Новака, али мислимо да је то само почетак неког натписа, у којему је даље било наведено име дотичног лица (ктитора, донатора, владара), те се моли Христос да се на њ смилује, или да га помилује.

Дванаести прилог носи наслов: „Запис о бановима“. — Запис репродукован код стране 380 Шишићевог „Priručnika“ претставља попис црквених књига манастира св. Петра у Селу из XI в. Страница регистра, на којој је тај списак, исписан је нешто преко полове, док је сав остали простор те странице првобитно, т.ј. онда када је тај запис на њој био исписан, остао празан. Овај првобитно празан простор употребљен је касније за друге биљешке, које са списком црквених књига немају никакве везе, па тако ни каснији запис о бановима.

Тринаести прилог носи наслов: „Записи о именима банова“, гдје аутор доказује да су на другој страни горе споменутог регистра, коју Шишић означава са XIV Б, а иза донације Петра Церни, сина Гумајева и жене му Ане, налази наставак уноса у фол. XIV А, за који Шишић каже, да је запис из млађе добе т.ј. из XV, или XVI в. Унос под XIV А остао је код општих навода о бирању краља, о бановима и жупанима не наводећи никакво име осим имена оних шест привилегованих родова, из којих се бирају банови. Биљешке у XIV Б доносе и поједина имена банова и то од времена Светопелега, па до времена Свенимира.

Четрнаести прилог носи наслов: „Napis Geco“. Натпис на латинском језику потиче с плоче једног гроба пред црквицом св. Михаила у Стону. Плоча је нађена г. 1954, а натпис на истој по читаћу Поповићеву у преводу гласи: „Михаило (бдије, или, како ми мислимо: нека би бдио) снажно над Грком (у оригиналу „Geco“, мјесто Граесо) измиреним са својим римским другом“, те би био, дакле, састављен у славу владара Источног римског царства за то што се овај измирио са својим другом, владарем Западног римског царства. Овај натпис, како га тумачи Поповић, значио би зазивање св. Михаила, да би он снажно бдио над Теодосијем II, источним царем, који се измирио Валентинијаном III, западним римским царем. Према томе црквица св. Михаила била би подигнута у славу Теодосија II у времену између г. 425 до 450, а на успомену његовог измирења за западним римским царем.

Петнаести прилог: „Име реке Босна“. — У Шишићевом „Zborniku“ од г. 1929, а на страни 137—141 налази се расправа Балдуина Сарие о ријеци „Bathinus“. До те расправе узимало се, да је то ријека Бедња у Хрватском Загорју, на којој је дошло до капитулације устаника у т. зв. Панонском устанку (г. 6—9 н.е.) као што то каже и сам Шишић на стр. 101 своје „Povjesti Hrvata“ г. 1925. Балдуин Сарија показао је у својој расправи, да ријека „Bathinus“ не може бити Бедња у Хрватском Загорју, него да то мора бити ријека Босна. И лингвистички и хисториски разлози, које Сарија наводи, по мишљењу Поповићеву, потпуно су увјерљиви.

Шеснаести је прилог: „Lontodokla“. — У спису Константина Порфирогенита „De administrando imperio“ у глави 35 налази се једно мјесто, чији је смисао овај: „Диоклеа се назива по тврђави у тој истој земљи, коју сазида цар Диоклецијан. Сада је то опустјела тврђава, а зове се и сада Диоклеа. У земљи Диоклеје налазе се велике настањене вароши: Gradetai, to Neugrade, to Lontodocla. Код имена Lontodocla, коментаришући Порфирогенита у „Vjesniku hrv. - slav. - dalm. zemaljskog arhiva“ г. 1918, Томашић на стр. 90 ове књиге каже, да Шафарик под Лонтодоклом разумијева Linda, или Lunta, да Рачки разумијева под тим именом мјесто Љута између Пераста и Доброте (требало би између Ораховца, а не Пераста и Доброте), а да Новаковић каже, да не зна, гдје би била Лонтодокла. Најближе рјешење цијеле ствари налази се, по мишљењу ауторову, у расправи Петра Скока под на-

словом „Dolazak Slovena na Mediteran“, где се каже, да ријеч Лонтодокла треба раставити у Lon и Docla. Пошто пак под ријечју Lonto нема ни у грчком, ни у латинском ништа, што би томе било по звуку, било по смислу било слично, не преостаје друго, него ради испита ствари покушати са елиминацијом, да се види да ли се може на тај начин шта постићи. Елиминишући најприје слово L долазимо, каже аутор, до тога, да нам онда мјесто Lontodocla остаје Ontodocla. На основу тога треба видјети да ли сада таквим остатком ријечи Ontodocla има у латинском или грчком језику нешто по звуку или смислу слично. У латинском тога нема, али има у грчком. У грчком је адверд „ontos“ са значењем „заиста, у истину“, дакле другим ријечима „оно што јест“, или „оно што сада постоји“. Ontodocla би, закључује аутор, са тим адвербом била „права Docla (Дукља)“, т.ј. Дукља, која постоји. Према томе Порфириогенитова нас вијест доводи до двије Дукље, једне коју он наводи под именом Dioclea и коју он назива опустјелом тврђавом и другу коју он назива Lontocokla, а која би, по његовим ријечима, била велика настањена варош, или напросто стара Дукља.

Седamnaести је прилог: „Esthlabote, Garasdoeides“. У дјелу Константина Порфириогентина „De Thematibus“ међу западним тематима Византа описује се на шестом мјесту Темат пелопонешки. У првом дијелу тога описа налази се кратак географско-хисториски преглед Пелопонеза од најстаријих времена. У другом дијелу тога истога описа прелази се на историју доцнијег времена. Ту се између осталог тврди, да је у вријеме кад је Константин Копроним управљао Ромејском државом, кужна смрт попасла цијели свијет и да „esthlabote“ цијела земља и постаде варварска тако да је знаменити писац Еуфемije једноме Пелопонезанину, који се веома поносио својим племенитим родом, добацио опште познати јампски стих, којим га је изругао. А то је био Никетас, по кћери Софији, таст Христофора, сина цара Романа. Према схваћању Поповићеву, израз „garasdoeides opsis esthlabomene“ не би значило, како се мислило, пославењену трбушину, него просту трбушину т.ј. попростачену (простог човјека) у смислу губитка грчке отмености.

Осамнаести прилог је: „Годеслав“. — У Шишићевој „Ровјести Hrvata“ на стр. 308 чита се ово: „Као први крштени хрватски кнез изрјеком нам је познат Вишеслав (око г. 800), а сједиште му је био Нин, који Хрвати обновише на римским темељима..... Око тога времена саградио је у Нину цркву св. Крижа жупан Годеслав, давши уклесати на њој најстарији познати нам натпис хрватског времена. Шишић меће постављање тога натписа у годину 803. Натпис би, по ранијем читању, имао смисао: „Овај дом подиже себи жупан Годеслав“. Међутим, аутор побија ово раније читање, по којему би се овдје спомињало име жупана Годеслава, те натпис чита овако: „Слава Богу! Саверије први презвитер овог града и Панонаца све ово подиже побожним даровима“. По ње-

гову мишљењу овдје се ради о податку за прву појаву хришћанства у Далмацији након досељења Славена, када у Нину још није било епископа, него је ту само био црквени старешина први презвитер (протопрезвитер), а њихова је црква била директно подређена папи у Риму.

Деветнаести прилог је „Писмо папе Ивана VIII кнезу Мутимиру.“ — У Шишићевом „Prigučniku“ на страни 200 налази се одломак писма папе Ивана VIII кнезу Мутимиру, који гласи у преводу: „Свештеници самовласни и нестални придлазећи тамо са свих страна врше извјесне црквене службе против црквених канона, шта више, како немају поглавара почињају огрјешења о заповједи божије. Због чега те позивамо да слиједећи држање твојих предака, узнастојиш што је могуће прије да се вратиш диоцези Панонаца. И како је ту, Богу хвала, од стране сједишта блаженога апостола Петра епископ већ постављен, да се утекнеш његовој пастирској бризи“. — Овај одломак писма папе Ивана VIII Шишић датира у мају г. 873, а означава као одломак писма папе Ивана VIII српском кнезу Мутимиру. Гледан тај фрагмент сам по себи као фрагмент писма из времена другог понтификата Ивана VIII не даје, по мишљењу ауторову, ни најмањег разлога ма каквој помисли на српскога кнеза Мутимира, а сасвим одговара хрватскоме кнезу Мутимиру, тако да не доноси никакав проблем онога часа, ако се смије узети, да је већ у времену од г. 880 до 882 на влади у хрватској држави Мутимир, брат Здеслава и син Трпира.

Двадесети прилог је: „Сплитски релеф“. — У Шишићевој „Povjesti Hrvata“ на стр. 535 налази се слика једног барелефа под бр. 224 са ознаком: „Lik hrvatskog kralja XI v.“ Таква иста слика налази се и у т. зв. Шишићевом „Zborniku“ од г. 1929, а такођер и у јубиларном издању Југословенске академије, изданом о хиљадугодишњици Хрватског краљевства. О томе је написао Шишић у споменутој својој књизи објашњење у којему изјављује, да држи врло вјероватним, да је „сачуван лик Петра Крешимира на оној загонетној плочи у сплитској крстионици, која показује некога хрватскога владара, јамачно XI вијека, гдје сједи на пријестолу с круном на глави, а с крстом и државном јабуком у рукама“. — Након подробног расправљања аутор долази до закључка да би сплитски релеф могао бити из времена Карла Великог, али не релеф о његовом крунисању, него релеф о његовом политичком покрштењу краља Далмације, Порге, у Нину са стране његовог специјалног изасланика, франачког херцога Урса. То би, дакле, по догађају био релеф о покрштењу, а по особи релеф о Порги, дакле Поргин споменик.

Двадесетпрви прилог је: „Житије Урса конфесора“. — На стр. 308 Шишићеве „Povjesti Hrvata“ у примјетби под бр. 21 каже се, да се у актима о св. Урсу налази један мутни податак о крштењу Хрвата у доба Карла Великог. Ту стоји да је младић по имену Урсо из племенитог рода франачкога, када му је било 18 го-

дина, пошао на двор цара Карла, гдје је добио висок војни положај. Када му је пак било 26 година, да га је Карло с неким његовим другом послао с војском у Далмацију, гдје су побили много пагана, које је био изаслао пагански далматински краљ, да их заробе. Када је овај краљ спремао освету, његова га је кћи савјетовала да се прије тачно обавијести о циљу пута ове војске у њихову земљу. Пошто је краљ неке из те експедиције преслушао и видио о чему се ради, прешао је и он с народом на хришћанство, а Урсу је дао за жену јединицу кћер и именовано га својим наследником. — Аутор на ово примјећује, да гореспоменути податак неће бити нимало мутан, када се познати натпис на вратима цркве св. Крижа у Нину не чита више у смислу Годеслава жупана итд. него када се тај натпис чита како је горе наведено: „Слава Богу! Саверије први презвитер овог града и Панонаца све ово подиже побожним даровима“. Тако нам Урсово житије показује, да је у вријеме његове експедиције у Далмацију био један по вјери пагански владар, а по држави самосталан фактор, који је могао примити и Карлово врховиштво и примити хришћанство под папиним врховиштом. Зато је црква у Нину и морала бити презвитеријална у свом почетку и бити под директном јурисдикцијом папином све док није добила свог епископа.

Двадесетдруги прилог је: „Хронологија Урса конфесора“. — По цјелокупном тексту Житија Урсова његов пут у Далмацију, изгледа, како аутор наводи, да је био заснован по Карлу Великом, не након заузећа Истре, него обратно, непосредно прије заузећа Истре, или још боље речено, Урсов пут изгледа да је био заснован баш у вези непосредно претстојећег заузимања Истре. Житије Урсово, како је сачувано, сасвим би одговарало натпису на цркви св. Крижа у Нину, јер објашњава пренос хришћанства у Далмацију у години 787 и то у оном смислу, како су крштења пагана у главном и вршена, по краљевским изасланицима. А уједно би из Житија Урсова произлазило како је дошло до тога, да је тај териториј и поред одредбе византиског цара Леона XIII Изауриског из г. 732 примио са хришћанством директну папину јурисдикцију. —

Од стране 539—972 налази се *двадесет трећи* прилог под насловом: „Порфиригенит (опште)“, који аутор почиње овако: „У Историском часопису САН, књига II, Београд 1951, а на страни 197 професор Острогорски нашао је праву ријеч за дјело познато под насловом „De administrando imperio“, кад је за тај Порфиригенитов спис употребио израз о компликованој проблематици поријекла и састава тог списка“. Резултат врло подрбног и темељитог разматрања ауторова је његов утисак, да спис, о којему је овдје ријеч, нема ништа заједничког са Константином VII Порфиригенитом, него може само да претставља један брзи и некритички рад треће особе, у најбољу руку једног члана научне канцеларије Константина VII, јер нам даје само на основу извора

сlike из живота царске администрације и управе државом тога времена.

Двадесетчетврти и задњи прилог од стр. 973—1226, којим књига свршаје, има наслов: „Порфиригенит (Славени)“. Ту аутор каже да је досадашњи преглед цјелокупног списка „De administrando imperio“ осим глава 29—36, што није прегледано, а што сада треба прегледати, показао да је то заправо скуп преноса аката или у цјелости или по фрагментима са текстом оригиналног смјештаја, или са текстом промијењеног смјештаја већ према нахођењу онога, који је те преносе вршио. Противрјечности у материји поменутог списка у главама 29-36 упућују унапријед, да та цјелокупна материја не може бити од једнога писца. Тако ће се моћи препознати, да је глава 29 још ствар онога, који је оригинални спис правео, док су главе 30—36 већ доцнији уноси. Аутор завршаје овај свој опширан рад мишљењем, да би слободно непрејудичионално читање списка, који се приписују Константину Порфиригениту, приказало цара као личнога аутора дјела „Vita Basilii“ и инспиратора Теофановога континуатора, док би остала дјела била радње у његовој канцеларији, па тако и D. A. I. које је после смрти Константинове компилатор са додатком главе 1—13, уводом и четири апострофације преправио да служи као аманет Константина Порфиригенита његовом сину Роману II.

*

Овдје смо се укратко осврнули на горње прилоге, а нарочито на задње двије врло важне и опсежне расправе о Порфиригениту, јер се ради њихове опсежности и ради ограниченог простора у часопису нијесмо могли упуштати у њихово подробније анализирање. Сматрамо потребним да нагласимо да ова два задња прилога претстављају најопсежнији научни рад о Порфиригениту код нас. Даље истичемо да су сви ови прилози врло значајни и од велике важности по нашу археологију и старију историју и да заслужују највећу пажњу. Аутор је темељито обрадио сав овај материјал, о којему је писао, те се његов рад одликује великом оштрином запажања, дубоком логичношћу, нарочито пак познавањем разних језика, а посебно класичних: латинског и грчког.

Петар Д. Шеровић

—0—

ПРИЛОГ ДИСКУСИЈИ УЗ ЧЛАНАК „ПЕТ ГОДИНА ИСТОРИСКИХ ЗАПИСА“*

Поводом мога прилога „Пет година Историских записа“ (Сусрети, Цетиње, свеска 7—8, 1953) и после одговора који је у наредној свесци дао одговорни уредник „Историских записа“, Јагош Јовановић, редакција „Историских записа“ покренула је полемику и преко свога часописа са написом члана редакције

* Чланак се штампа по пресуди Окружног суда у Цетињу Г. број 136/54 од 29. IX. 1954 године.